



Filmhandledning

# Breaking Social

**Längd:** 93 minuter

**Ursprung:** Sverige, 2023

**Språk:** Engelskt tal med svensk undertext

**Regi:** Fredrik Gertten

**Rekommenderas för:** årskurs 9–gymnasiet

## Innehåll

<b>Om Filmhandledningen.....</b>	<b>3</b>
<b>Före filmen .....</b>	<b>3</b>
<b>Filmen och läroplanen .....</b>	<b>3</b>
<b>Handling .....</b>	<b>3</b>
<b>Närma dig filmens handling .....</b>	<b>4</b>
<b>Tema: Strukturella orättvisor .....</b>	<b>4</b>
<b>Tema: Människans godhet .....</b>	<b>5</b>
<b>Tema: Aktivism och framtidstro .....</b>	<b>6</b>
<b>Tema: Dokumentärfilm som genre .....</b>	<b>8</b>
<b>Slutdiskussion .....</b>	<b>9</b>

## Om Filmhandledningen

Denna filmhandledning är tänkt att användas som inspiration och stöd vid ett filmsamtal. De teman som tas upp är förslag på frågeställningar och diskussioner. Du väljer själv vad du vill och hinner ta upp med din klass samt vad som är relevant och intressant för just dina elever.

## Före filmen

Förbered klassen på att ni ska se en dokumentärfilm av den svenske filmaren och journalisten Fredrik Gertten, en film som handlar om samhällets orättvisor. Uppmana gärna eleverna att fundera över dokumentärfilmgenren när de ser filmen. Syns upphovspersonen Fredrik Gertten i bild i filmen? Hur har filmkameran använts? Är det en fast kamera på stativ eller en rörlig handhållen kamera? Lyft gärna dessa två centrala begrepp för klassen på förhand: *meritokrati* och *kleptokrati*.

## Filmen och läroplanen

I skolans värdegrund och uppdrag står det bland annat inskrivet att utbildning och fostran i djupare mening är en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Att se en film gemensamt på biograf i klassen är att dela en kulturupplevelse tillsammans. Att diskutera filmen efteråt är språkutvecklande och kan träna den analytiska förmågan kring hur teman presenteras och gestaltas i rörlig bild.

*Breaking social* handlar om orättvisor i samhället, korruption och bedrägeri, men också om framtidstro, folkets makt och vilja till förändring. Filmen passar särskilt bra inom läroplanen för samhällskunskap och historia.

## Handling

I filmens får vi träffa olika människor världen över som beskriver orättvisor i samhället på en strukturell nivå. Rika människor har lärt sig hur de kan utnyttja det demokratiska systemet till sin egen fördel. De skor sig på välfärden som ska vara till allmänhetens bästa. De kan muta och samarbeta med politiker, jurister, revisorer och lagstiftare för att skapa en arena som gynnar dem själva.

Den amerikanska författaren Sarah Chayes har undersökt hur korruption tar sig uttryck i olika länder och insett att det inte är stor skillnad mellan länder som Afghanistan, Nigeria och USA. På Malta blev en journalist mördad när hon avslöjade hur regeringen i landet satte upp en tioårsplan som inte handlade om folkets bästa utan gick ut på att politikerna skulle sälja ut den gemensamma välfärden och ta pengarna själva. Sven Hughes, specialist i strategisk kommunikation, beskriver hur han varit delaktig i valpropaganda där affärsmän och deras pengar stått bakom regin och utgången av valkampanjerna. Vi får också träffa anställda som kämpar för sina rättigheter på storföretaget Amazon, en kamp som liknar lille Goliath mot jätten. Den holländske historikern Rutger Bregman är en röst som skapar en motpunkt i filmen när han talar om människan som en biologisk varelse som är



gjord för att bygga relationer, knyta an och samarbeta. Vi har stor potential till att göra gott.

Som en röd tråd får vi kronologiskt följa folket i Chile; hur de först reagerar mot de strukturella orättvisorna, hur de går ut på gatan och demonstrerar, möter motstånd, men till slut får till stånd en förändring. Den chilenska dansaren Melissa Briones inleder och avslutar filmen. Hennes reaktioner från eftertänksamhet, till aktion och känslomässig rörelse och slutligen glädje och firande i slutscenen blir som en guide för oss tittare, hur filmens skapare Fredrik Gertten kan tänkas vilja att vi själva ska reagera och agera när vi möter orättvisor.

## Närma dig filmens handling

Du kan tillsammans med dina elever närma dig filmens handling på flera olika sätt. Ett sätt är att börja med en minnesvärd scen eller del av filmen. Fråga eleverna vad de först kommer att tänka på kring filmen de nyss har sett, vad minns de mest? Var det något de såg eller något de hörde? Var det positiva känslor? Negativa känslor? Eller var det kanske något helt annat de kände? Genom att lyfta olika röster från klassen kan ni gemensamt börja ringa in filmens handling utifrån elevernas tankar och reaktioner.

## Tema: Strukturella orättvisor

Under filmens allra första minuter får vi se en kvinna som dansar, visat i slow motion. Lugn, eftertänksam musik spelas samtidigt som en berättarröst förklarar:

Vi lever i ett samhälle där man ständigt får höra att om man följer reglerna, om man är duktig i skolan, så kommer man att klara sig bra. Det kallas meritokrati. De som mest förtjänar det och som jobbar hårdast ska belönas. Det är i princip en lögn. Vi lever snarare i ett samhälle där de som bidrar mest ofta får minst. De som har jobb som inte bidrar så mycket eller som till och med förstör värde får en mycket större del av kakan. Sedan börjar man inse att det inte behöver vara så.

- Vad tänker och känner ni när ni hör denna beskrivning? Blir ni arga? Sura? Skeptiska? Diskutera, och kom ihåg att det är okej att tänka olika.
- Ta reda på vad en *meritokrati* är för något.
- Ta reda på vad en *kleptokrat* är för något.

Den amerikanska författaren Sarah Chayes beskriver i filmen hur tjänstemän i länder som både USA och Afghanistan tar emot mutor och skickar delar av pengarna uppåt till människor i mäktigare positioner. På så sätt blir de som tar emot mutorna skyddade av inflytelserika tjänstemän. Hon säger att det största problemet inte är individerna i sig utan de nätverk som de tillsammans utgör.

- Vad menar hon med att nätverken är det största problemet när det gäller mutor?

Många röster i filmen vittnar om hur mäktiga affärsmän kan köpa det mesta för sina pengar. Hur de kan samarbeta med oppositionspartier och ha inflytande över hur lagar författas, hur

bankväsendet utformas, ställa krav på att få inflytande över fastighetsutvecklingen och så vidare. En röst förklarar att det händer något med en när man säger en lögn. Har man sagt två och tre lögner börjar något förändras.

- Vad tänker ni att det är han syftar på som förändras?
- Är det okej att ljuga ibland? I så fall när skulle det kunna vara okej? När är det inte okej? Diskutera och våga tycka olika.

I filmen beskrivs systemfel. Fel som inte ligger bara på enskilda individer utan går igenom en hel struktur. Att lärarna i West Virginia inte kan överleva endast på sin lärarlön är ett systemfel. Att ett gruvföretag i Choapadalen i Chile torrlägger hela området och styr flödet av både pengar och vatten är ett annat.

- Hur kan förändring av ett systemfel påbörjas? Vilka exempel kan vi se i filmen?

I Chile går fler och fler människor ut på gatan och demonstrerar mot de orättvisor de ser. Staten svarade med att skjuta mot demonstranterna vilket är ett brott mot FN:s deklaration mot mänskliga rättigheter.

- Att demonstranter blir skjutna är tyvärr inte helt unikt, det har till och med hänt i Sverige. Ta reda på mer om skotten i Ådalen och vad som hände då.

Sven Hughes är specialist i strategisk kommunikation och beskriver ett annat sätt att

kontrollera befolkningen på. Cambridge Analytica var ett företag som skapade skandal när det avslöjades hur Facebook sålt stora mängder av personlig data till företaget vilket möjliggjorde aggressiva valkampanjer där strategisk propaganda spreds för att bland annat påverka valutgången i olika länder. Tillgången till personlig data möjliggör skraddarsydda kampanjer för specifika målgrupper.

- Brukar ni fundera kring vilka spår ni lämnar på nätet i och med er internetanvändning?
- Vad tror ni att ett analysföretag skulle kunna få reda på om just er när det gäller till exempel humor, estetiska preferenser, politiska åsikter och fritidsintressen?

Fienden i filmen beskrivs inte som någon som kommer utifrån utan det är vårt eget system, människor ibland oss, som är det största problemet. En demokrati beskrivs ofta som en uppsättning lagar och procedurer men det viktigaste för ett demokratiskt system är tillit, kommenterar historikern Rutger Bregner.

- Vad menar han med att demokrati handlar om en attityd? Vad menas med tillit? Vem är det vi behöver lita på?

## **Tema: Människans godhet**

Den holländske historikern Rutger Bregman förklarar i filmen att ödmjukhet är en av vår arts viktigaste egenskaper.



- Vad menas med ödmjukhet? Hur är man ödmjuk? Hur kan det vara en viktig egenskap för överlevnad?

Bregman lyfter rodnad som en unik egenskap för människan samt att vi har ögonvitor som möjliggör för en medmänniska att följa och möta någons blick. Han menar att vi är skapade för att knyta an till varandra och skapa goda relationer men att vi har byggt samhällen som skapar avstånd mellan oss.

- Vad fyller rodnad för funktion?
- Varför har vi ögonvitor?
- Vad finns det egentligen för något i våra samhällen som skapar avstånd? Kan ni komma på något exempel? Kom ihåg att det finns många olika svar på denna fråga.

Historikern förklarar vidare att vi har blivit duktiga på att bygga system som gör det väldigt svårt att söka efter mening.

- Vad är det för olika system han syftar på? Kom ihåg att det finns många olika svar på frågan.

”Fernissateorin” är något som ständigt återkommer som berättelse i vårt samhälle. Teorin handlar om hur civilisationen bara är en tunn fernissa. När något händer, ett krig, en pandemi eller en naturkatastrof så krackelerar det tunna lagret av civilisation och vi går tillbaka till vårt sanna jag, vilket är en egoistisk och otäck varelse. Bregman menar att detta är fel.

- Känner ni till evolutionsläran och Charles Darwins ”survival of the fittest”? Vad innebär det?
- Bregman lyfter ett nyare synsätt: ”survival of the friendliest”. Vad innebär det?
- Ställ begreppen mot varandra och diskutera hur de två synsätten förhåller sig till varandra.
- Hur tror ni att synsätt likt dessa påverkar vår syn på samhället och vår självbild? Spelar det någon roll? I så fall, på vilket sätt då?

## Tema: Aktivism och framtidstro

I Chile får vi följa flera grupper av aktivister och konstnärer som gör sin röst hörda.

- På vilka olika sätt gör de sina röster hörda? Ge flera exempel.

Kvinnorna i Chile inser vilken makt det finns hos folket när vi går samman.

- Hur gör de sina röster hörda?

I slutet av filmen möter vi aktivisten Valentina Miranda som nu är i färd med att författa en ny konstitution i Chile. Folkets vilja skapade en bestående förändring i deras samhälle.

- Vad känner ni till för fler exempel där folket som kollektiv protesterar och skapar samhälleliga förändringar? Historiska exempel? Samtida exempel?



I världens historia är det många förändringar som har skett genom att den unga generationen är de som börjar protestera, och påvisa att det kan vara annorlunda. *Studentrevolt* är ett begrepp som visar på hur förändringarna ofta startar bland de unga.

- Varför tror ni att förändringar ofta startar hos den yngre generationen? Vad är det de har som många äldre kanske saknar?

En av aktivisterna i filmen vill inte kalla sig optimist utan hellre ”possibilist”, det vill säga någon som tror på att saker är möjliga.

- Diskutera skillnaden mellan de två begreppen. Håller ni med om att optimism är något som låter mer passivt? Prova att argumentera för och emot.

Välfärd syftar till statliga system som skola, sjukförsäkring, ålderspension och barnbidrag. I ett land som Sverige med stort offentligt ansvar för medborgarnas välfärd är det lätt att ta alla dessa system för givet, men även dessa system startade någon gång av någon som en ”galen idé”. Människor såg till att de blev verklighet.

- Ta hjälp av historieskrivningen för att diskutera hur Sverige såg ut förr i tiden. När fick vi till exempel allmän skolgång? Sjukhus? Ålderdomshem? Hur såg det ut innan? Vem tog hand om vad?

Människans tillvaro består av berättelser. Det kan till exempel handla om berättelser om

civilisationens uppkomst, hur landvinningar historiskt gick till, berättelser om hur vi ska göra för att lyckas i livet eller berättelser om hur pengar är vägen till lycka. För att skapa förändringar måste vi kunna föreställa oss den värld vi vill ha. Vi måste kunna skapa nya berättelser, frikopplade från de som existerar.

- Försök komma på några berättelser som existerar om vår tillvaro idag (tänk både högt som lågt.) Vad finns det till exempel för berättelser om AI-teknologin eller miljön? Vad finns det för berättelser kring hur du ska vara för att anses lyckad?

Det kan vara svårt att föreställa sig sådant som inte finns. Men ta en stund att fundera över hur samhället i Sverige ser ut idag.

- Vad saknar vi? Vad skulle behövas för att öka välfärden? Vad kan vi tänka oss kommer finnas i framtiden som människor efter oss kommer tycka är galet att vi inte hade på vår tid idag?
- Diskutera påståendet ”vi har inte råd med de rika”. Vad menas med det?

”Onda världen-syndromet” syftar i dokumentären på hur nyheter presenterar enbart negativa händelser vilket leder till cynism och hopplöshet hos den som tittar eller lyssnar på rapporterna.

- Varför tror ni att nyhetssändningar har detta negativa fokus? Hur skulle det kunna vara på annat sätt?

Bregman menar att ingen på sin egen dödsbädd ligger och ångrar att hen inte



tjänade mer pengar. Ändå är pengar en mycket vanlig dröm när frågan om livsmål ställs.

- Varför tror du att det är så?
- Hur hänger pengar ihop med lycka?
- Svensken Micael Dahlen är världens första professor i lycka, ta reda på vad han har att säga om relationen mellan lycka och pengar.

## Tema: Dokumentärfilm som genre

*Breaking social* tillhör dokumentärfilm-genren. Den svenske filmaren och journalisten Fredrik Gertten har filmat och redigerat materialet till en berättelse som han vill berätta. En dokumentär kan göras på olika sätt. Upphovspersonen kan till exempel välja att stå framför kameran och göra sig synlig i berättelsen, eller endast stå bakom kameran och på så sätt bli osynlig i filmen.

- Fundera kring om upphovspersonen Fredrik Gertten har gjort sig själv synlig eller osynlig i filmproduktionen.

Med en handhållen kamera blir kamerarörelserna tydliga och påminner tittarna om den som står bakom kameran och filmar. Kameran kan användas på ett konfrontativt sätt då filmaren kan tränga sig på och gå nära de personer som medverkar. En kamera som är helt stilla på ett stativ blir mer osynlig- och kan upplevas som mer objektiv och neutral.

- Diskutera på vilket sätt Fredrik Gertten har använt kameran i filmproduktionen.

Att en berättelse är subjektiv betyder att den är tydligt berättad utifrån en viss persons perspektiv. Att något är objektivt betyder att det inte är vinklat utan så neutralt berättat som möjligt.

- Argumentera för hur filmen *Breaking social* är en objektiv eller subjektiv berättelse. Fundera både över det innehåll (fakta) som presenteras i filmen men också med vilka grepp filmen är gjord. Prova att hitta argument både för och emot!

Genom hur ljud, musik, röster och bildmaterial varvas i en dokumentär kan upphovspersonen använda sig av olika berättartekniska grepp. När vi får träffa Sven Hughes, specialist i strategisk kommunikation, och som tidigare jobbat på bedragarföretaget Cambridge Analytica får vi först följa honom en stund när han är ute i naturen, bor enkelt i ett tält, fiskar och pratar om naturens villkor.

- Fundera över varför Fredrik Gertten har valt att presentera Sven Hughes på detta sätt. Vad finns det för strategiskt val i att se Sven i naturen och sedan höra honom berätta om hur han arbetat med kommunikation och propaganda på ett sådant cyniskt och utnyttjande sätt?



En återkommande karaktär i filmen är den chilenska dansaren Melissa Briones. Hon inleder och avslutar filmen, och syns även i mittpartier, men till skillnad från de andra medverkande säger hon inget förrän i slutet av filmen.

- Fundera över varför Fredrik Gertten låtit Briones synas så mycket i bild, vilken roll får hon i filmen?

## Slutdiskussion

Filmens titel *Breaking Social*, syftar på det sociala kontraktet som finns i ett samhälle, en teori som beskriver överenskommelser mellan människor i samhället. Diskutera titeln, vilka är det som bryter det sociala kontraktet? På vilket sätt?

Filmens *premiss* är handlingen nedkokad till en eller två meningar. Vad har filmen för budskap?



---

En filmhandledning från Medioteket av Elisabet Jonsved, [elisabet.jonsved@edu.stockholm.se](mailto:elisabet.jonsved@edu.stockholm.se)

För information och bokning av skolbio: [kulan.stockholm](http://kulan.stockholm) sök på Skolbio Stockholm

Följ gärna Mediotekets arbete med film via Facebooksidan: Medioteket – film